

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

*Бацилєва Ольга Валеріївна¹, Астахов Володимир Михайлович²,
Пузь Ірина Володимирівна³*

¹ Доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8316-5956>

² Доктор медичних наук, професор, Завідувач кафедри акушерства та гінекології Донецького національного медичного університету Міністерство охорони здоров'я України (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9492-9379>

³ Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3697-1637>

UDC: 316.663.5

АНОТАЦІЯ

У статті представлено результати дослідження психологічних аспектів готовності до шлюбу сучасної молоді. Розкрито поняття готовності до шлюбу, охарактеризовано компоненти та аспекти готовності до шлюбу, проаналізовано чинники, які впливають на формування готовності молодої особистості до створення сім'ї. Здійснено аналіз результатів емпіричного дослідження, метою якого було виявлення психологічних аспектів готовності до шлюбу сучасної молоді. Встановлено, що молодь з різним рівнем емпатійних здібностей має сформовані уявлення про шлюб та подружнє життя, орієнтовані на встановлення гармонійних взаємостосунків із партнером. Більшість досліджуваних відмічають важливе значення сексуальних стосунків у подружньому житті.

Ключові слова: шлюб, сім'я, готовність до шлюбу, молодь, індивідуально-психологічні особливості.

Постановка проблеми дослідження. умовах сьогодення є складним та багатоступеневим процесом, у якому одне з провідних місць посідає готовність до опанування та ус-
Формування гармонійної особистості, здатної до ефективного функціонування у мінливих

Address for correspondence, e-mail : editpsychas@gmail.com
Copyright: © Olga Batsylyeva, Volodymyr Astakhov, Irina Puz

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

пішного виконання різноманітних соціальних ролей на всіх етапах онтогенеза. У цьому аспекті готовність молоді до шлюбу та сімейного життя є актуальною науковою та практично значущою проблемою, оскільки, з одного боку, як свідчать результати сучасних досліджень (Астахов, Бацилева, 2013; Хавула, 2013), сьогодні у більшості молодих людей, які знаходяться на порозі шлюбно-сімейних відносин, виникають певні труднощі, що зумовлені, перш за все, низьким рівнем готовності до шлюбу, що виявляються у несформованості якостей сім'янина, неготовності прийняття та виконання низки сімейних ролей та функцій небажання нести відповідальність за благополуччя членів власної сім'ї. З іншого боку, враховуючи той факт, що сама дана вікова категорія є не тільки економічним, інтелектуальним, творчим, а й демографічним та репродуктивним потенціалом суспільства, окреслена проблема набуває значного соціального забарвлення і потребує свого всебічного розв'язання, у тому числі через дослідження психологічних аспектів готовності до шлюбу сучасної молоді.

Загальновідомо, що ще задовго до моменту офіційного одруження в особистості відбувається формування певних уявлень про шлюб, особливості подружніх стосунків, специфіку розподілу сімейних обов'язків, принципи виховання дітей тощо. Під впливом різного роду чинників може відбуватися викривлення змісту цих уявлень, що призводить у майбутньому до багатьох проблем, пов'язаних

із вибором шлюбного партнера, одруженням, а також виникнення різного роду сімейних конфліктів, результатом чого може стати неуспішне функціонування сім'ї та навіть руйнування шлюбу.

На думку багатьох дослідників, сучасна сім'я перебуває у кризовому стані, що характеризується відмовою від традиційних цінностей і появою нових, часом необґрунтованих і швидкоплинних, зростанням психологічної напруги, збільшенням кількості різноманітних стресових ситуацій, що негативно позначається на змісті внутрішньосімейної життєдіяльності та виявляється у трансформації світоглядних настанов особистості щодо сімейного життя, лібералізації статевих стосунків, нехтуванні важливістю побудови сімейних взаємин на засадах культурних норм і цінностей (Бацилева, Астахов, 2008). Сьогодні більшість представників молодого покоління характеризується, з одного боку, раннім початком статевих відносин та їх неупорядкованістю, зміною стереотипів щодо ролей чоловіка та жінки, місця сім'ї у суспільстві та житті окремої особистості, а з іншого – психологічною неготовністю до створення сім'ї: відсутністю знань про важливі подружні та батьківські якості, елементарні особливості розвитку дитини, неготовністю до відповідальної ролі батьків та подружжя.

Отже, виходячи з вищевикладеного, стає зрозумілим, що питання, які пов'язані із дослідженням готовності молоді до шлюбу набувають особливого практичного значення,

оскільки саме від рівня сформованості даного утворення залежить стабільність та благополуччя майбутньої сім'ї, а також подальший процес соціалізації молодої особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку означеної проблеми зробили дослідники, які у своїй роботі висвітлювали медико-психологічні аспекти підготовки до шлюбу – С. Максименко, В. Каган, А. Хрипкова; морально-педагогічні аспекти підготовки до сімейного життя – З. Зайцева, В. Карпиков, Р. Лемехова, А. Сизанов, І. Трухін; особливості статевого виховання й статевого самовизначення – В. Астахов, О. Бацилева, О. Васютинський, О. Кікінежді, Д. Колесов, Д. Логвінова, Л. Мороз, Т. Титаренко. Індивідуальний та диференційований підходи до підготовки молоді до сімейного життя розглядали Т. Абаєва, В. Вечер, Р. Овчиннікова, М. Феоктистова, І. Шалімова.

Мета статті – провести теоретичний аналіз проблеми готовності до шлюбу, емпірично дослідити психологічні аспекти готовності до шлюбу сучасної молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що сім'ю традиційно розглядають як малу соціальну групу, засновану на шлюбі й кровній спорідненості, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємною допомогою, моральною відповідальністю (Крамченко, 2010; Шнейдер, 2006). Сімейне життя відкриває для людини можливість для подальшого особисті-

сного зростання і благополуччя, наповнює життя новим значенням і змістом, а більшість молодих людей вірять в те, що після одруження життя обов'язково стане кращим, цікавішим (Захарченко, 2004).

Одним із головніших чинників, що визначає стабільність новоутвореної сім'ї, виступає чинник готовності до шлюбу, який передбачає не лише бажання двох людей постійно бути разом, а й взаємну відповідальність та серйозні зобов'язання один до одного та майбутніх дітей. Слід зазначити, що вивчення проблеми готовності до шлюбу здійснюється досить фрагментарно у психологічній науці (Крамченко, 2010). Так, Е. Еріксон готовність до подружніх стосунків досліджує як соціально-психологічний процес, основу якого складає духовна зрілість людини, що спонукає до пошуку інтимної психологічної близькості, протистоянню ізоляції та самотності. На думку С. Ковальова та Л. Шнейдер, готовність до шлюбу формується з того часу, коли людина повністю усвідомлює свою готовність до комунікації, моральних, етичних, емоційних та інтимних відносин, а також до продовження роду (Шнейдер, 2006).

У дослідженнях В. Сисенко готовність до шлюбу означає формування певного морального комплексу почуттів та властивостей характеру (Яценко, 2014). Дослідник вводить поняття «здатність до шлюбу» та виокремлює такі його складові, як: здатність турбуватися про іншу людину, робити добро; здатність співчувати, співпереживати, «входити» в емо-

ційний світ партнера, розуміти його, знаходити духовну єдність з ним; здатність до кооперації, співпраці, спілкування; наявність високої етичної культури, що передбачає вміння бути толерантним, розуміти та приймати іншу людину з усіма її недоліками, стримувати власні егоїстичні спрямування.

На думку В. Кравця, готовність людини до шлюбу та сім'ї полягає в розумінні нею суспільного значення своїх дій, певних обов'язків між подружжям, відповідальності за сім'ю та дітей, добровільне прийняття непередбачених у сімейному житті турбот і обмежень в особистісній свободі. Саме рівень готовності до подружнього життя, на думку автора, визначає в подальшому стабільність і тривалість існування сім'ї (Кравець, 2000).

Загальноприйнятим є розуміння про те, що готовність особистості до шлюбу і сімейного життя включає наступні компоненти: 1) фізична і фізіологічна зрілість майбутнього подружжя, коли чоловік стає здатним до зачаття дитини, а жінка до запліднення, виношування та народження здорової дитини; 2) соціальна готовність, яка означає, що майбутні партнери є рівноправними членами суспільства, які спроможні виконувати соціальні ролі та обов'язки, усвідомлювати правову основу шлюбу, готові взяти на себе відповідальність одне за одного, за майбутніх дітей, та здатні матеріально забезпечувати власну родину; 3) етико-психологічна готовність, що передбачає сформованість адекватних шлюбно-сімейних стосунків, уявлень майбутнього подружжя

про шлюб і сім'ю, подружні і батьківські обов'язки, уміння цінувати особистісні якості партнера, об'єктивно оцінювати власні почуття і ставлення до обранця, спрямованість на іншу людину, розуміння основ формування психологічно здорової та благополучної сім'ї, створення сприятливого соціально-психологічного клімату; 4) сексуальна готовність, орієнтація на спільність сексуально-еротичних переживань з партнером, якому людина довіряє і на чию довіру здатна відповідати, при цьому важливе значення має наявність знань з анатомо-фізіологічних особливостей репродуктивної сфери та культури статевого життя (Захарченко, 2004).

Досліджуючи проблему готовності до шлюбу, прийнято виокремлювати наступні аспекти, які визначають зміст даного особистісного утворення. Так, *по-перше*, це формування певного морального комплексу, зокрема це готовність особистості прийняти на себе нову систему обов'язків щодо свого партнера, майбутніх дітей, та стосується, насамперед, розподілу сімейних ролей між майбутнім подружжям. *По-друге*, це готовність до міжособистісного спілкування та співпраці, оскільки для ефективного функціонування сім'ї необхідним є узгодженість ритмів життя подружжя, їх активна взаємодія. *По-третє*, це готовність до самопожертви заради партнера, що передбачає здатність до відповідної діяльності, заснованої на прояві альтруїзму. *По-четверте*, це розвинені емпатійні здібності, завдяки чому стає можливим занурення у вну-

трішній світ близької людини, здатність до прояву співчуття. *По-п'яте*, це висока естетична культура почуттів і поведінки особистості в цілому. *По-шосте*, це вміння конструктивно розв'язувати конфлікти, здатність до саморегуляції власної психіки і поведінки (Резничук, Василенко, 2015).

Аналіз наукових джерел дозволяє говорити, що готовність до шлюбу та підтримання позитивних стосунків між подружжям залежить від двох груп чинників: зовнішніх та внутрішніх. Так, до внутрішніх чинників можна віднести: мотиви вступу до шлюбу, адаптаційні можливості особистості, сумісність партнерів, їх емоційну зрілість, сукупність вже наявних соціальних ролей, індивідуально-психологічні особливості, зокрема особливості темпераменту, рівень емпатії, комунікативні здібності тощо. До зовнішніх чинників належать: віковий період вступу до шлюбу, особливості дошлюбного спілкування, соціально-економічний стан партнерів, сексуальна задоволеність, вплив батьківської сім'ї, засобів масової інформації, оточуючого середовища.

Готовність до створення сім'ї являє собою здатність особистості до реалізації цілого комплексу вимог, обов'язків та соціальних норм поведінки, пов'язаних із сімейним життям. Будучи інтегральною характеристикою, готовність до шлюбу включає в себе два основних блоки компонентів – соціально-рольовий та особистісний. Так, до соціально-рольового блоку відносяться значущість емоційних стосунків, установка на спільність інтересів, го-

товність вирішувати побутові проблеми, значущість позасімейної соціальної активності, ставлення до батьківсько-виховної функції, значущість інтимно-сексуальних стосунків, спрямованість на конструктивний вихід з конфліктних ситуацій. До складу особистісного блоку входить розуміння любові як найвищої цінності, відповідальність, впевненість у собі, рішучість, ніжність, довіра (Полтавська, 2000).

У дослідженнях В. Торохтія виокремлюється ряд аспектів, необхідних для психологічної готовності до шлюбу: 1) готовність прийняти на себе нову систему обов'язків стосовно свого шлюбного партнера, майбутніх дітей та відповідальності за їх поведінку; 2) розуміння прав і гідності інших членів сімейного союзу, визнання принципів рівності в людських відносинах; 3) прагнення до повсякденного спілкування та співпраці, узгодження взаємодій з представником протилежної статі, що в свою чергу передбачає високу моральну культуру; 4) вміння пристосуватися до звичок і рис характеру іншої людини і розуміння її психічних станів (Радчук, 2013).

Як вважає С. Пітелін, готовність – це не тільки стан особистості, але й динамічна і в той же час стійка характеристика майбутнього сім'янина. Під психологічною готовністю до шлюбу і сім'ї дослідник, розуміє інтегративну якість особистості, засновану на адекватному сприйнятті молодою людиною сукупності вимог, обов'язків, соціальних стандартів поведінки, якими регламентується сімейне життя і

творчому ставленні до них (Пітелін, 2005).

Психологічну готовність до сімейного життя, на думку Н. Яригіної, необхідно розглядати як цілісне інтегративне психологічне утворення, яке забезпечує особистості успішне входження до сімейного життя і його успішна реалізація (в його основі лежить певний рівень зрілості особистості), який має власну структуру з функціональними зв'язками між компонентами (Кравець, 2000).

У дослідженнях Б. Паригіна психологічна готовність до шлюбу розглядається як готовність до адекватного уявлення і діяльності в реальному, а не уявленому середовищі сім'ї, до адекватного ставлення один до одного, до самого вибору супутника життя, до спільного подолання труднощів, кризових ситуацій, конфліктів, які неминуче виникають на життєвому шляху будь-якої сім'ї (Радчук, 2013).

Таким чином, аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що готовність до шлюбу являє собою складне особистісне утворення, що має певну структуру та детерміновано низкою чинників. Процес формування готовності до сімейного життя більшість дослідників пов'язують зі зрілістю особистості, розвитком її свідомості та самосвідомості. Вихідним моментом готовності до подружніх взаємовідносин є розуміння особистістю значущості своїх дій, відповідальності за майбутню сім'ю та власних майбутніх дітей, добровільного й оптимістичного прийняття сімейних життєвих проблем й обмежень та узгодження особистих дій з іншими членами

родини (Мисловська, Волинець, 2013).

Особливу роль у формуванні готовності до створення сім'ї відіграє психологічна готовність до створення сім'ї, яка зумовлює здатність особистості до виконання нових функцій, спроможність турбуватися про іншу людину, співчувати, співпереживати іншому, спілкуватися на основі співпраці з іншим, бути толерантним, сприймати іншу людину з її індивідуальними особливостями, звичками, навіть протилежними власним, вміти пристосуватися до них. Саме психологічна готовність до шлюбу визначає подальші сімейні взаємини – їх успішність або ж конфліктність.

У ході проведеного теоретичного аналізу, нами було встановлено, що на сьогоднішній день більшість молодих людей, будучи фізіологічно готовими до шлюбу, виявляються психологічно неготовими до якісно нового життєвого етапу. При цьому, важливими показниками, які визначають готовність молоді до шлюбу, є не тільки її уявлення про шлюб та сімейне життя в цілому, але й розвинені емпатійні здібності, сформована індивідуальна система цінностей, де провідного значення набуває саме цінність сім'ї, а також особливості поведінки у конфліктній ситуації. Враховуючи цей факт, для емпіричного дослідження нами було підбрано комплекс психодіагностичних методів та методик, до складу якого увійшли: Методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. В. Бойко; «Діагностика типів поведінки особистості у конфліктній ситуації» К. Томаса (в адаптації Н. В. Грішиної);

© Olga Batsylyeva, Volodymyr Astakhov, Irina Puz

Опитувальник термінальних цінностей І. Г. Сеніна; «Рольові очікування і домагання у шлюбі (РОД)» (автор А. Н. Волкова); Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (автор І. Ф. Юнда). Також для оцінки уявлень молоді про сім'ю та сімейне життя нами використовувалася спеціальна розроблена анкета «Шлюб та сім'я очима сучасної молоді».

Експериментальне дослідження проводилося на базі навчальної лабораторії кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса в межах курсу «Психологія сім'ї з основам психології сексуальності». Вибірку досліджуваних склали студенти СО «Бакалавр» (3-4 курси) та студенти СО «Магістр» філологічного, історичного та економічного факультетів. Загальні кількість досліджуваних 112 студентів, з них 60 досліджуваних чоловічої статі, 52 – жіночої. Середній вік досліджуваних становив 20-23 роки. На момент проведення дослідження учасники не перебували у шлюбі, проте 27 досліджуваних мали довготривалі стосунки з партнером (більше 1 року). Усіх досліджуваних було проінформовано стосовно мети дослідження та отримано згоду на участь у ньому.

На першому етапі нами було проведено оцінку рівня розвитку емпатійних здібностей особистості досліджуваних. Так, аналізуючи отримані емпіричні результати за методикою діагностики рівня емпатійних здібностей В. В. Бойко, нами було встановлено, що високий рівень розвитку емпатійних здібностей

був притаманний 16,9% досліджуваних. Це свідчить про те, що вони здатні зрозуміти внутрішній світ іншої людини, її переживання та відчуття; добре розуміють поведінку іншої людини, здатні її прогнозувати. Це вміння ґрунтується на основі співпереживання та вміння постановити себе на місце партнера. Слід зазначити, що у таких досліджуваних розвиненими є всі канали емпатії і вони схильні до встановлення близьких, емоційних контактів з партнером по комунікації.

Середній рівень розвитку емпатійних здібностей було виявлено у 31,4% досліджуваних, що свідчить про те, що вони здатні до співпереживання, до розуміння переживань іншої людини, проте у них інколи, в залежності від ситуації, можуть виникати труднощі під час взаємодії з іншою людиною; при цьому не всі канали емпатії є достатньо розвиненими.

Занижений рівень емпатійних здібностей було діагностовано у 33,9% досліджуваних, що вказує на те, що вони не завжди здатні до розуміння переживання іншої людини, до прояву співпереживання. Пізнання внутрішнього світу іншої людини інколи стає неможливим за рахунок наявних установок, що перешкоджають прояву емпатійних здібностей. При цьому вони часто не здатні відчувати настрій іншої людини та прогнозувати її поведінку у різних ситуаціях завдяки нерозвиненості тих чи інших каналів емпатії.

Низькій рівень емпатії було виявлено у

17,8% досліджуваних, що свідчить про те, що вони не здатні співпереживати іншій людині. Для таких досліджуваних внутрішній світ партнера по комунікації є незрозумілим та складним для сприймання. Вони не здатні прогнозувати ситуацію подальшої взаємодії, в них не розвинена інтуїція, наявні установки, які перешкоджають прояву емпатії. Канали емпатії є нерозвиненими.

На підставі отриманих результатів вибірку досліджуваних було поділено на IV групи відповідно до рівня розвитку емпатійних здібностей: I група – 19 осіб з високим рівнем, II група – 35 осіб з середнім рівнем, III група – 38 осіб з заниженим рівнем, IV – 20 осіб з низьким рівнем.

Наступним етапом нашого дослідження стала оцінка способів поведінки досліджуваних з різним рівнем емпатійних здібностей у конфліктній ситуації, враховуючи, що домінуючий тип поведінки у конфліктній ситуації має неабияке значення у процесі міжособистісної взаємодії, у тому числі задля вирішення конфліктів між подружжям у сімейному житті. Так, аналізуючи результати за методикою «Діагностика типів поведінки особистості у конфліктній ситуації» К. Томас (в адаптації Н. В. Грішиної), нами було виявлені наступні характерні відмінності. Так, серед учасників I групи у 52,7% досліджуваних було діагностовано схильність до співпраці, у 36,8% – до компромісу, у 10,5% – до пристосування. Такі типи реагування як суперництво та уникнення не було виявлено у жодного з учасників з ви-

соким рівнем розвитку емпатійних здібностей. Характерним для досліджуваних II групи був вибір таких типів: суперництво – 11,5%; співпраця – 34,3%; компроміс – 28,6%; уникнення – 8,5% та пристосування – 17,1% учасників. Серед досліджуваних III групи відмічався вибір у 18,4% – суперництво, 26,3% – співпраця, 21,1% – компроміс, 23,7% – уникнення та 10,5% – пристосування. Серед досліджуваних IV групи у 45,0% було виявлено тенденцію до уникнення конфліктної ситуації, у 25,0% – до пристосування, у 10,0% – до співпраці та у 20,0% – до компромісу. Тенденцію до суперництва не було виявлено у жодного досліджуваного.

Узагальнюючи отримані результати, можна зробити висновок про те, що переважна більшість досліджуваних з високим рівнем емпатійних здібностей схильні до вибору конструктивних моделей поведінки у конфліктній ситуації. Досліджувані з середнім та заниженим рівнем емпатійних здібностей також схильні демонструвати конструктивні способи поведінки у конфліктних ситуаціях. Досліджувані з нерозвиненими емпатійними здібностями зазвичай обирають найменш конструктивні способи поведінки у конфліктних ситуаціях.

Визначаючи місце сім'ї в системі цінностей студентської молоді за опитувальником термінальних цінностей І. Г. Сеніна, нами були виявлені наступні результати. Так, серед досліджуваних I групи найбільш значущими термінальними цінностями виступали

розвиток себе (42,1%) та високий матеріальний стан (57,9%). Серед досліджуваних II групи – активні соціальні контакти (22,8%), високий матеріальний стан (42,9%), креативність (22,8%), розвиток себе (11,5%). Серед досліджуваних III групи – високий матеріальний стан (68,4%) та збереження власної індивідуальності (31,6%). Серед досліджуваних IV групи – власний престиж (35,0%), високий матеріальний стан (45,0%) та досягнення (20,0%). Найбільш значущими життєвими сферами для досліджуваних I групи виступали сфера сімейного життя (63,2%) та сфера освіти (36,8%); для досліджуваних II групи – сфера захоплень (34,3%) та сфера сімейного життя (65,7%); для досліджуваних III групи – сфера захоплень (42,1%), сфера сімейного життя (26,3%) та сфера освіти (31,6%); для досліджуваних IV групи – сфера освіти (45,0%), сфера захоплень (40,0%) та сфера сімейного життя (15,0%).

Оцінюючи значущість термінальних цінностей в сфері сімейного життя, досліджувані I групи надавали перевагу високому матеріальному стану (68,4%) та збереженню власної індивідуальності (31,6%). Серед учасників II групи найбільш значущими термінальними цінностями в сфері сімейного життя виступали високий матеріальний стан (65,7%) та духовне задоволення (34,3%); серед досліджуваних III та IV груп – власний престиж (55,3% і 55,0%) та високий матеріальний стан (44,7% і 45,0%).

Отже, узагальнюючи отримані результати, можна відмітити той факт, що переваж-

но для більшості досліджуваних характерним був вибір такої цінності як високий матеріальний стан, а також розвиток себе. На нашу думку, це може бути зумовлено сучасними соціально-економічними умовами розвитку суспільства, а також віковими особливостями досліджуваних. Разом з цим ми можемо констатувати той факт, що для досліджуваних важливою є сфера сімейного життя, що може виступати позитивним прогностичним показником формування готовності молоді до вступу у шлюб та створення сім'ї. Проте у досліджуваних з заниженим та низьким рівнем емпатійних здібностей сфера сімейного життя не має першочергового значення.

Дослідження готовності студентської молоді до шлюбу передбачало також проведення анкетування, метою якого було виявлення уявлень про власний майбутній шлюб, подружні та сімейні стосунки.

Так, оцінюючи ставлення молоді до ситуації сімейного життя, зокрема до вступу у шлюб та народження дітей, позитивне ставлення висловлювали 68,4% студентів I групи, 34,3% – II групи, 23,7% – III групи та 15,0% – IV групи. Негативне ставлення до майбутнього шлюбу висловлювали 25,7% досліджуваних II групи, 34,2% – III групи та 55,0% – IV групи. Серед досліджуваних з високим рівнем розвитку емпатійних здібностей негативного ставлення до створення майбутньої сім'ї на було виявлено. Також були учасники, які не могли відповісти на поставлені запитання, пояснюючи це тим, що вони не замислювали-

ся ще про створення сім'ї, оскільки в їхньому житті на даному етапі зовсім інші пріоритети. Таку відповідь надавали 31,6% досліджувані I групи, 40,0% – II групи, 42,1% – III групи та 30,0% – IV групи.

Виходячи з вищевикладеного можна констатувати, що досліджувані з високим та середнім рівнем розвитку емпатійних здібностей демонстрували більш позитивне ставлення до шлюбу, тоді як характерним для більшості досліджуваних з низьким рівнем розвитку емпатійних здібностей було негативне ставлення до створення сім'ї у майбутньому. Разом з цим, можна відмітити, що значна частка досліджуваних із всіх груп демонструвала невідзначений характер ставлення, що не може не викликати занепокоєння, оскільки вони знаходяться у дошлюбному періоді, провідне завдання якого є саме вибір шлюбного партнера та активне формування образу майбутньої сім'ї.

Досліджуючи взаємозв'язок образу власної майбутньої сім'ї з образом реальної батьківської сім'ї, нами було встановлено, що серед досліджуваних I групи 63,2% вказали на те, що вони хотіли б у майбутньому мати сім'ю схожу на батьківську. Небажання мати схожу сім'ю висловлювали 36,8% досліджуваних. Бажання мати сім'ю, схожу на батьківську, відмічалось серед 34,3% досліджуваних II групи, 36,8% – III групи та 30,0% – IV групи. Небажання відтворити модель батьківської сім'ї у власній майбутній сім'ї констатували 65,7% досліджуваних II групи, 63,2% – III гру-

пи та 70,0% – IV групи. Виявлені результати свідчать про те, що переважна більшість досліджуваних з середнім, заниженим та низьким рівнем емпатійних здібностей не мають бажання мати власну майбутню сім'ю схожу на батьківську. З одного боку це може свідчити, про бажання реалізувати власний потенціал у майбутній сім'ї, створити її за власними поглядами; з іншого боку така тенденція може вказувати на наявні проблеми у функціонуванні батьківської сім'ї, порушення у дитячо-батьківських взаємовідносинах, що знижує цінність батьківської сім'ї для молоді людини.

Аналізуючи уявлення молоді щодо функції чоловіка і жінки в сім'ї, нами було виявлені наступні особливості. Так, досліджувані I групи серед головних функцій чоловіка відмічали піклування про дружину та дитину (42,1%), матеріальне забезпечення сім'ї (31,6%) та господарювання (26,3%). Серед головних функцій жінки у сім'ї досліджувані відмічали материнство (47,4%), моральну підтримку чоловіка (36,8%) та господарювання (15,8%). Досліджувані II групи відзначали, що чоловік має перш за все забезпечувати сім'ю (51,4%), господарювати (28,6%) та піклуватися про дружину (20,0%). Жінка у сім'ї, на їх думку, має господарювати (34,3%), морально підтримувати чоловіка (25,7%) та бути матір'ю (40,0%). Досліджувані III групи вказували на те, що чоловік у сім'ї має першочергово забезпечувати сім'ю (52,6%) та належно виконувати батьківську роль (47,4%). Жінка має

господарювати (36,8%), бути матір'ю (47,4%) та бути головною у сім'ї (15,8%). Досліджувані IV групи відзначали, що чоловік має забезпечувати сім'ю (55,0%) та виконувати батьківську роль (45,0%); тоді як жінка має господарювати (40,0%) та бути головною у сім'ї (60,0%).

Таким чином, з вищевикладеного можна зробити висновок, що переважна більшість досліджуваних пов'язують роль чоловіка у сім'ї із матеріальним забезпеченням та виконанням батьківської ролі, а роль жінки – із веденням господарства та виконанням материнської ролі.

Визначаючи лідера у подружніх стосунках, досліджувані висловлювали наступні погляди з приводу цього питання. Так, 36,8% досліджуваних I групи вказували на те, що лідером у взаємостосунках має бути чоловік, 15,8% – жінка, 47,4% – обидва партнери. Про лідерську роль чоловіка у взаємостосунках відзначали 25,7% досліджуваних II групи; 31,8% – III групи та 20,0% – IV групи. Про лідерську роль жінки наголошували 31,4% досліджуваних II групи; 23,7% досліджуваних III групи та 35,0% досліджуваних IV групи. Прорівні взаємини у стосунках відзначали 42,9% досліджуваних II групи, 44,7% – III групи та 45,0% досліджуваних IV групи.

Отже, узагальнюючи відповіді досліджуваних усіх чотирьох груп, можна говорити про те, що сучасна молодь більшою мірою орієнтована на рівноправні шлюбні стосунки, що безумовно є позитивною прогностичною

ознакою щодо зниження ризику виникнення подружніх конфліктів, пов'язаних з розподілом сімейних ролей та обов'язків.

Вивчаючи провідні мотиви для організації сімейного життя, досліджувані I групи вказували на любов (42,1%), взаєморозуміння та повагу (31,6%), а також фінансове забезпечення (26,3%). Досліджувані II групи відзначали фінансове забезпечення (34,3%), любов (28,6%), взаєморозуміння та повагу (20,0%), здатність до компромісу (17,1%). Досліджувані III групи вважали, що необхідними умовами організації сімейного життя є також фінансове забезпечення (42,1%), любов (34,3%) та секс (23,6%). Серед 60,0% досліджуваних IV групи фінансове забезпечення посіло перше місце, 40,0% досліджуваних відзначали важливість любові.

Визначення оптимального віку для вступу до шлюбу та створення сім'ї показало, що 31,6% досліджуваних I групи вважають таким вік 24-25 років, 68,4% досліджуваних – 26-30 років. Серед досліджуваних II групи 11,5% вважають оптимальним віком вступу до шлюбу 21-23 роки, 22,8% – 24-25 років, 37,1% – 26-30 років, 28,6% – після 30 років. Серед досліджуваних III та IV груп як оптимальний вік для створення сім'ї визначили: 24-25 років – 10,5% та 5,0%; 26-30 років – 39,5% та 30,0%; після 30 років – 50,0% та 65,0% відповідно.

Отже, досліджуючи уявлення сучасної молоді щодо оптимального віку укладання шлюбу, нами було з'ясовано, що більшість досліджуваних вважають таким віком період

від 26 до 30 років. Слід зазначити, що саме цей віковий період, на думку більшості дослідників, характеризується зрілістю особистості, здатністю приймати відповідальність за власні дії та поведінку в цілому, що безумовно є конструктивним підґрунтям для створення сім'ї.

Оцінювання ставлення молоді до дошлюбних статевих зв'язків показало, що 73,6% досліджуваних I групи, 65,7% – II групи, 68,4% – III групи та 75,0% – IV групи вважає необхідним мати дошлюбні статеві зв'язки з майбутнім шлюбним партнером. Про відсутність потреби мати статевий зв'язок вказували 26,4% досліджуваних I групи, 34,3% – II групи, 31,6% – III групи та 25,0% – IV групи. Тобто більшість досліджуваних з усіх груп наголошують на необхідності мати дошлюбні статеві зв'язки, у тому числі для формування у подальшому більш гармонійних подружніх стосунків.

Аналіз суб'єктивної готовності до сімейного життя показав, що 63,2% досліджуваних I групи, 45,7% – II групи, 34,2% – III групи та 30,0% – IV групи вважають себе готовими до сімейного життя, тоді як про власну неготовності до сімейного життя вказують 36,8% досліджуваних I групи, 54,3% – II групи, 65,8% – III групи та 70,0% – IV групи. Виходячи з таких показників, можна відзначити, що більшість досліджуваних з середнім, заниженим та низьким рівнем емпатійних здібностей за суб'єктивною оцінкою є неготовими до

сімейного життя на відміну від досліджуваних I групи, які мають високий рівень емпатійних здібностей.

Визначення умов, які на думку студентської молоді є необхідними для щасливого сімейного життя, показало, що досліджувані I групи відзначали такі, як взаємне кохання (68,4%) та рівномірний розподіл обов'язків (31,6%). Досліджувані II групи також вказували на взаємне кохання (42,9%), матеріальний добробут (31,4%) та наявність спільних інтересів та поглядів (25,7%). Досліджувані III групи на першому місці відзначали матеріальний добробут (42,1%), взаємне кохання (31,6%) та рівномірний розподіл домашніх обов'язків (26,3%). Досліджувані IV групи серед провідних умов відзначали матеріальний добробут (65,0%) та рівномірний розподіл домашніх обов'язків (35,0%). Отже, провідними умовами для щасливого сімейного життя на думку більшості досліджуваних у всіх групах виступає матеріальний добробут, взаємне кохання та рівномірний розподіл обов'язків.

Передостаннім питанням нашої анкети було виявлення потреби мати дітей у шлюбі. Так, відповіді досліджуваних розподілилися наступним чином. Позитивне ставлення до народження дитини висловлювали 89,5% досліджуваних I групи, 88,5% – II групи, 86,8% – III групи та 75,0% – IV групи. Відсутність бажання мати дітей у майбутньому шлюбі продемонстрували 10,5% досліджуваних I групи, 11,5% – II групи, 13,2% – III групи та 25,0% –

IV групи. Виходячи з таких даних можна побачити, що більшість досліджуваних всіх груп пов'язує сімейне життя з народженням дитини, проте серед досліджуваної студентської молоді є такі, які висловлюють небажання мати дітей у майбутньому, що може бути зумовлено цілою низкою чинників та потребує подальшого ґрунтовного дослідження, оскільки отримані показники висвітлюють проблему, яка є не тільки актуальною з наукової точки зору, й має велике практичне значення та соціальне забарвлення на тлі стійкої негативної демографічної тенденції сьогодення.

Останнє питання нашої анкети було спрямоване на дослідження мотивів, які, на думку досліджуваних, спонукають особистість вступити до шлюбу. Нами було виявлені наступні відмінності серед досліджуваних з різним рівнем емпатійних здібностей. Так, серед учасників I групи на перше місце ставили такий мотив як можливість бути поряд з коханою людиною (47,4%), на другому місці – спільність поглядів та інтересів (31,6%) на третьому місці – бажання мати дітей (21,0%). Досліджувані II групи визначали такі мотиви, як можливість бути з коханою людиною (40,0%), бажання мати дітей (31,4%), налагоджений побут (17,2%), страх бути самотнім (11,4%). Досліджувані III групи серед провідних мотивів також відзначали також можливість бути з коханою людиною (36,8%), спільність поглядів та інтересів (26,4%), налагоджений побут (23,7%), інтимно-сексуальні стосунки (13,1%).

Досліджувані IV групи серед мотивів відзначали страх бути самотнім (35,0%), матеріальну вигоду (40,0%), інтимно-сексуальні стосунки (25,0%).

Таким чином, узагальнюючи отримані результати щодо уявлень молоді про власну майбутню сім'ю, можна зробити висновки, що переважна більшість молоді з різним рівнем емпатійних здібностей у цілому позитивно ставиться до створення сім'ї у майбутньому. Разом з цим, у частки молоді, яка має занижений та низький рівень емпатійних здібностей, відмічається низький рівень оцінки суб'єктивної готовності до шлюбу та не бажання мати дітей. Одним із головних мотивів вступу до шлюбу, на думку більшості досліджуваних, виступає можливість бути поряд з коханою людиною, що є цілком логічним, оскільки наявність кохання між партнерами значно підвищує шанси у створенні щасливого шлюбу та гармонійних подружніх взаємовідносин.

Аналіз отриманих результатів за Тест-картою оцінки готовності до сімейного життя (автор І. Ф. Юнда) показав, що високий рівень готовності до сімейного життя, який характеризується чіткими уявленнями про різні сфери сімейного життя та готовністю до прийняття і реалізації сімейних ролей, було виявлено серед 31,6% досліджуваних I групи, 22,8% – II групи, 18,4% – III групи. Високий рівень готовності не було виявлено у жодного досліджуваного IV групи. Середній рівень підготовленості до шлюбу (наявність уявлень про сімей-

не життя в цілому з присутністю ірраціональних установок та нереалістичних ідеалізованих очікувань у деяких сферах) було діагностовано серед 57,9% досліджуваних I групи, 42,9% досліджуваних II групи, 42,1% досліджуваних III групи та 30,0% досліджуваних IV групи. Низький рівень готовності до шлюбу з відсутністю чітких уявлень про специфіку основних сфер сімейної та подружньої взаємодії було виявлено серед 10,5% досліджуваного I групи, 34,3% досліджуваних II групи, 39,5% – III групи та 70,0% досліджуваних IV групи.

На останньому етапі нашого дослідження нами було проаналізовано індивідуальні показники рольових очікувань та домагань у майбутньому шлюбі сучасної молоді. Так, отримані результати за методикою А. Н. Волкової «Рольові очікування та домагання у шлюбі» дають можливість оцінити показники, які безпосередньо відображають основні функції сім'ї, а саме особливості уявлень молоді щодо значущості у сімейному житті сексуальних стосунків, духовної єдності між чоловіком та дружиною, моральної та емоційної підтримки шлюбних партнерів, зовнішньої привабливості партнерів, батьківських обов'язків. При інтерпретації результатів було представлено для аналізу високі та низькі показники за відповідними шкалами, що було виявлено у досліджуваних з різним рівнем емпатійних здібностей.

Так, узагальнюючи отримані результати за Шкалою значущості сексуальних стосун-

ків, нами було виявлено, що високі результати (7-9 балів), які відображають уявлення про те, що сексуальна гармонія є важливою умовою подружнього життя було виявлено серед 68,4% досліджуваних I групи, 54,3% – II групи, 44,7% – III групи та 35,0% – IV групи. Низькі значення (менш 3 балів) було виявлено у 10,5% досліджуваних з високим рівнем емпатійних здібностей (I група), 20,0% з середнім рівнем емпатійних здібностей (II група), 23,7% з заниженим рівнем емпатійних здібностей (III група) та 25,0% з низьким рівнем емпатійних здібностей (IV група). У інших досліджуваних було виявлені середні показники за даною шкалою.

Отримані результати за шкалою, що відображає установку особистості на ідентифікацію зі шлюбним партнером, свідчать про те, що 73,7% досліджуваних I групи, 42,8% – II групи, 36,8% – III групи та 30,0% – IV групи отримали високі бали, що вказує на очікування від партнера спільності інтересів, цінностей, потреб, способів проведення дозвілля. Низькі значення, що передбачають установку на особистісну автономію та незалежність, було виявлено у 11,4% досліджуваних II групи, 18,4% – III групи та 35,0% – IV групи. Інші досліджувані мали середні показники за шкалою.

За шкалою, що вимірює установку на реалізацію господарсько-побутових потреб сім'ї, було визначено наступні рольові очікування та рольові домагання досліджуваних.

Високі показники за підшкалою рольові очікування було виявлено у 63,2% досліджуваних I групи, 48,6% – II групи, 44,7% – III групи та 55,0% – IV групи. Такі дані свідчать про наявність очікування від партнера активної участі у вирішенні низки побутових питань, організації побуту, його навички ведення домашнього побуту. Низькі показники, які свідчать про незначущість вмінь партнера у веденні домашніх справ, було виявлено у 15,8% досліджуваних I групи, 17,2% – II групи, 21,1% – III групи та 20,0% – IV групи.

Оцінка результатів за підшкалою «Рольові домагання», яка відображає установку на власну активну участь у веденні домашнього побуту, свідчить про те, що високі показники було виявлено серед 57,9% досліджуваних I групи, 45,7% – II групи, 42,1% – III групи та 40,0% – IV групи. Про незначущість власної ролі у побутовій організації майбутньої сім'ї було зазначили 11,4% досліджуваних II групи, 21,1% – III групи, 35,0% – IV групи. Серед досліджуваних I групи таких рольових домагань не було виявлено.

За шкалою оцінки ставлення особистості до батьківських обов'язків також було проаналізовано рольові очікування та рольові домагання досліджуваних. Так, активну позицію шлюбного партнера по відношенню до виховання дитини мають 47,4% досліджувані I групи, 42,8% – II групи, 44,7% – III групи та 55,0% – IV групи. Орієнтація на власні обов'язки по відношенню до виховання власних ді-

тей відмічалася серед 52,6% досліджуваних I групи, 37,2% – II групи, 39,5% – III групи та 35,0% – IV групи.

Результати за шкалою, що відображає установку особистості на значущість зовнішньої соціально активності, зокрема професійної діяльності, для стабільності шлюбно-сімейних стосунків, свідчать про те, що високі показники, які свідчать про важливість позасімейних інтересів, було виявлено серед 73,7% досліджуваних I групи, 45,7% – II групи, 50,0% – III групи та 45,0% – IV групи. Низькі оцінки, які свідчать про незначущість власних та партнерських професійних потреб, було виявлено у 18,4% досліджуваних III групи та 15,0% – IV групи.

Отримані результати за шкалою, що відображають установку особистості на значущість емоційно-психотерапевтичної функції шлюбу, свідчать про очікування на те, що шлюбний партнер візьме на себе роль емоційного лідера у сім'ї у питаннях психологічного клімату, надання емоційної та моральної підтримки, створення психотерапевтичної атмосфери, було виявлено серед 31,4% досліджуваних II групи, 42,1% – III групи та 60,0% – IV групи. Прагнення бути сімейним психотерапевтом було діагностовано серед 68,4% досліджуваних I групи, 42,8% – II групи, 36,8% – III групи. Характерним є те, що жоден з учасників IV групи не показав високих результатів за даною шкалою, що вказує на відсутність бажання надавати емоційну підтримку партне-

ру, створювати необхідні умови для членів сім'ї для психологічної розрядки та стабілізації. На нашу думку, це може бути зумовлено, перш за все, нерозвиненими здібностями до емпатії.

Оцінюючи результати за шкалою, яка відображає установку на значущість зовнішнього вигляду, його відповідності до стандартів сучасної моди, було виявлено, що 68,4% досліджуваних I групи, 54,3% – II групи, 55,3% – III групи та 65,0% – IV групи бажають мати зовнішньо привабливого партнера. Установка на власну привабливість, прагнення бути доглянутим та модним було виявлено серед усіх учасників досліджуваних груп. На нашу думку, це зумовлено активною пропагандою культу краси та привабливості у сучасному суспільстві.

Узагальнюючи отримані результати за методикою «Рольові очікування та домагання у шлюбі», можна зробити висновки, що характерним для досліджуваних з різним рівнем розвитку емпатійних здібностей є значущість сексуальних стосунків у подружньому житті, наявність спільних поглядів з партнером, значущість діяльності партнера та власної активності у веденні домашніх справ, активна участь у реалізації батьківських ролей, участь у створенні сприятливого емоційного клімату у сім'ї (за виключенням досліджуваних з нерозвиненими емпатійними здібностями), орієнтація на власну красу та привабливість партнера.

Оцінка уявлень молоді з різним рівнем емпатійних здібностей про власний майбутній шлюб, шлюбні та сімейні взаємовідносини, показала, що учасники дослідження в цілому демонструють позитивне ставлення до питань, пов'язаних із обговоренням ситуації майбутнього шлюбу та сім'ї. Разом з цим, нами було виявлено, що є деякі розбіжності між суб'єктивною та об'єктивною оцінкою досліджуваних щодо готовності до шлюбу, що на нашу думку може бути зумовлено наявністю певної ідеалізації подружніх взаємовідносин.

Висновки. Отже, готовність молоді до шлюбу є важливою характеристикою її соціальної зрілості і психічного здоров'я. Виявлено, що переважна більшість досліджуваних з різним рівнем емпатійних здібностей орієнтовані на шлюб, використовують конструктивні типи поведінки у конфліктних ситуаціях, сфера сімейного життя займає провідне значення в системі цінностей. Визначено, що провідними мотивами вступу до шлюбу та запорукою щасливого сімейного життя для більшості молоді з різним рівнем емпатійних здібностей виступає кохання між партнерами та матеріальне забезпечення. Також більшість досліджуваних орієнтовані на дошлюбні статеві стосунки та відводять сексуальним стосункам у подружньому житті важливе значення. Встановлено, що достатньо велика частина досліджуваних з заниженим та низьким рівнем емпатійних здібностей не мають позитивного ставлення щодо наявності дітей, на думку більшо-

сті з них реалізація батьківських функцій не має провідного значення.

Ситуація, що склалася, вимагає пошуку нових підходів у підготовці молоді до сімейного життя, а також створення спеціальних психолого-педагогічних і соціально-психологічних умов для формування у молоді усвідомленої особистісної мотивації створення сім'ї. Важливо, щоб молода людина змогла не тільки протистояти проблемам соціальної дійсності, а й сформувати для себе пріоритети в системі «людина-сім'я-суспільство», що передбачає отримання певних знань, установок і умінь все це застосовувати на практиці, у власній майбутній сім'ї. Доцільним є впровадження у навчальний процес всіх спеціальностей спецкурсу, присвяченого питанням психології сім'ї, з використанням тренінгових технологій та залученням фахівців різних напрямків (лікарів, соціологів, економістів та ін.), що має стати ґрунтовною складовою у формуванні відповідних умов для формування у молоді індивідуальних властивостей та компетенцій, необхідних для створення сім'ї та виконання нових соціальних ролей

Перспектива подальших розвідок полягає у ґрунтовному вивченні окремих аспектів окресленої проблеми, зокрема чинників, що знижують актуальність потреби мати дітей у майбутньому, а також гендерних особливостей психологічної готовності до шлюбу. Актуальним є подальше вдосконалення та широке

впровадження комплексної багатоетапної програми соціально-психологічних тренінгів, спрямованої на формування різних аспектів готовності молоді до шлюбу та сімейного життя, що сприятиме особистісному зростанню подружжя, повноцінному розвитку майбутньої дитини, ефективному функціонуванню суспільства та вирішенню багатьох соціогуманітарних проблем сьогодення.

References :

- Astahov, V. M. & Batsileva, O. V. (2012) Stateve viovannya ta pidgotovka do shlyubu yak shlyah do formuvannya adekvatnoyi reproductivnoyi povedinki. *Neonatologiya, hirurgiya ta perinatalna meditsina*. Vol. II, 4 (6), 7-14. [in Ukrainian]
- Batsileva, O. V. & Astahov, V. M. (2008) Do pitannya pro suchasnu pidgotovku molodi do simeynogo zhittya. *Materiali XXIII naukovo-praktichnoyi konferentsiyi «Rol nauki, religiyi ta suspilstva u formuvanni moralnoyi osobistosti»*. Donetsk: IP-ShP «Nauka i osvita», 18-20. [in Ukrainian]
- Zaharchenko, V. G. (2004) Sotsialno-psihologichni osoblivosti gotovnosti molodi do podruzhnogo zhittya. *Ukrayinskiy sotsium*. 1 (3), 14-23. [in Ukrainian]
- Kravets, V. P. (2000) *Teoriya i praktika doshlyubnoyi pidgotovki molodi*. Kiyiv: Kiyivska Pravda. [in Ukrainian]
- Kramchenko, V. O. (2010) *Psihologiya sim'yi*. Harkiv. [in Ukrainian]
- Mislovska, M. S. & Volinets, N. V. (2013) Osoblivostu formuvannya psihologichnoyi gotovnosti molodi do podruzhnih vzaemovidnosin. *Zbirnik naukovih prats Hmel'nitskogo Institutu sotsialnih tehnologiy*

- Universitetu «Ukrayina*, 2 (8), 148-152. [in Ukrainian]
- Pitelin, S. M. (2005) Formirovanie gotovnosti studentov k sozdaniyu semi. Astrahan, 167 [in Russian]
- Poltavska, V. (2000) Prigotuvannya do podruzhnogo zhittya. [Per. z pol. Z. Gorodenchuk]. Lviv: Svichado. [in Ukrainian]
- Radchuk, V. M. (2013) Vidy psihologicheskoy gotovnosti do i v brachnyih otnosheniyah. *Visnik Odeskogo natsionalnogo universitetu imeni I. I. Mechnikova. Seriya Psihologiya*. 18., (Vol. 22-3), 69-75. [in Ukrainian]
- Radchuk, V. M. (2013) Teoretichnyy analiz naukovih pidhodiv do rozuminnya ta tлумachennya psihologichnoyi gotovnosti do shlyubno-simeynih stosunkiv. *Aktualni problemi sotsiologiyi, psihologiyi, pedagogiki*, 18, 160-167. [in Ukrainian]
- Reznichuk, G. O. & Vasilenko, O. M. (2015) Pidgotovka suchasnoyi molodi do simeynogo zhittya. *Naukoviy visnik Uzhgorodskogo natsionalnogo universitetu. Seriya : Pedagogika. Sotsialna robota*, 37, 150-152. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2015_37_49 [in Ukrainian]
- Sidorenko, A. V. (2012) Problema psihologichnoyi gotovnosti studentskoyi molodi do simeynogo zhittya. *Teoretichni i prikladni problemi psihologiyi*. 2012. 2 (28), 269 – 274. [in Ukrainian]
- Havula, R. (2013) Psihologichnyy analiz chinnikiv ta rivniv pidgotovlenosti molodi do stvorennya sim'yi. *Aktualni pitannya gumanitarnih nauk: mizhvuzivskiy zbirnik naukovih prats molodih uchenih Drogobitskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Ivana Franka*, 4, 246-253. [in Ukrainian]
- Chantseva-Kovalenko, O. M. (2015) Problema formuvannya gotovnosti do simeynogo zhittya ta vidpovidal'nogo batkivstva u molodi. *Psihologichnyy chasopis*. 1 (1), 98-101. [in Ukrainian]
- Shneyder, L. B. (2006) *Semeynaya psihologiya: ucheb. posob. dlya vuzov*. Moskva. [in Russian]
- Yatsenko, L. V. (2014) Gotovnist starshoklasnikiv do vikonannya simeynih roley cholovika i druzhini. *Psihologo-pedagogichni problemi silskoi shkoli : zbirnik naukovih prats*. 48, 169–174. [in Ukrainian]

Olga Batsylyeva

D.Sc. in Psychology, Professor, Head of the Psychology Department of the Vasyl Stus National University in Donetsk, Vinnitsa (Ukraine)

Volodymyr Astakhov

MD, Professor, Head of the Obstetrics and Gynecology Department, the Donetsk National Medical University, Kramatorsk (Ukraine)

Irina Puz

PhD in Psychology, associate professor of Department of Psychology of the Vasyl Stus National University in Donetsk, Vinnitsa (Ukraine)

RESEARCH ON PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF MODERN YOUTH'S READINESS FOR MARRIAGE

ABSTRACT

The article studies the psychological aspects of marriage readiness of modern youth. It is a well-known fact that before an official marriage conclusion, young people already have certain ideas about their future family, the peculiarities of marital relations, the distribution of family roles and responsibilities. The studied problem is important due to the fact that today young people on the verge of family starting experience very often some difficulties, associated primarily with a low

level of their psychological readiness for marriage.

Based on the analyzed literary sources, the concept of «readiness for marriage» is revealed, the main components of readiness for marriage and family life (physiological readiness, social readiness, ethical and psychological readiness, sexual readiness) are characterized, the factors affecting formation of young people's readiness for marriage and family starting are analyzed. It is noted that important indicators determining young people's psychological readiness for marriage is not only their idea of marriage and family life, but also the developed ability to empathy, constructive conflict resolution, as well as the formed individual system of values, where family is of paramount importance.

The performed empirical research revealed that the majority of the respondents, irrespective of their empathy, but focused on marriage, tend to demonstrate constructive behaviors in conflict situations, the sphere of family life occupies a leading place in their system of values. The leading motives for family starting for the majority of the respondents, irrespective of their empathy, are love and material security. We also revealed that the majority of the study participants accept premarital sex and stress on the fact that the sexual sphere in married life is of significant importance. The majority of the participants with underdeveloped and low levels of empathic abilities noted that the birth of children and parental functions are not mandatory for family

functioning.

The presented study results indicate the need to find new approaches to prepare young people for family life, as well as to creation of special socio-psychological conditions for the formation at young people of conscious personal motivation to marriage and family starting.

Key words: marriage, family, readiness for marriage, youth, individual psychological features.

Бацьклева Ольга Валерієвна

Доктор психологічних наук, професор, завідувача кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса, г. Вінниця (Україна)

Астахов Володимир Михайлович

Доктор медичинських наук, професор, завідувач кафедри акушерства і гінекології Донецького національного медичинського університету, г. Краматорськ (Україна)

Пузь Ірина Володимирівна

Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса, г. Вінниця (Україна)

ИССЛЕДОВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ ГОТОВНОСТИ К БРАКУ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию психологических аспектов готовности к браку современной молодежи. Известным является тот факт, что еще до момента официального заключения брака у молодых людей происходит формирование определенных представлений о будущей семье, особенностях супружеских отношений, специфике распределения

семейных ролей и обязанностей. Актуальность изучения данной проблемы обусловлена тем, что на сегодняшний день большинство молодых людей, которые находятся на пороге создания семьи, испытывают определенные трудности, которые связаны, прежде всего, с низким уровнем психологической готовности к браку.

На основе анализа литературных источников раскрыто понятие «готовности к браку», охарактеризованы основные компоненты готовности к браку и семейной жизни (физиологическая готовность, социальная готовность, этико-психологическая готовность, сексуальная готовность), проанализированы факторы, которые влияют на процесс формирования готовности молодых людей к браку и созданию семьи. Отмечено, что важными показателями, которые определяют уровень психологической готовности молодежи к браку, является не только их представление о браке и семейной жизни, но и развитые способности к эмпатии, к конструктивному решению конфликтных ситуаций, а также сформированная индивидуальная система ценностей, где семья занимает первостепенное значение.

В результате проведенного эмпирического исследования было выявлено, что большинство испытуемых с различным уровнем эмпатии ориентированы на заключение брака, склонны к демонстрации конструктивных типов поведения в конфликтных ситуациях, сфера семейной жизни занимает ведущее место в

системе ценностей. Отмечено, что ведущими мотивами создания семьи для большинства участников с различным уровнем эмпатии является любовь и материальное обеспечение. Так же было выявлено, что большинство участников исследования ориентированы на добрые половые отношения и акцентируют внимание на том, что сексуальная сфера в супружеской жизни имеет немаловажное значение. Среди участников с заниженным и низким уровнем эмпатийных способностей большинство отмечали, что для функционирования семьи не обязательным является рождение детей и реализация родительских функций.

Представленные результаты исследования свидетельствуют о необходимости поиска новых подходов в подготовке молодежи к семейной жизни, а также создания специальных социально-психологических условий для формирования у молодых людей осознанной личной мотивации заключения брака и создания семьи.

Ключевые слова: брак, семья, готовность к браку, молодежь, индивидуально-психологические особенности.

Дата отримання статті: 09.10.2019

Дата рекомендації до друку: 25.10.2019

Дата оприлюднення: 31.10.2019

© Olga Batsylyeva, Volodymyr Astakhov, Irina Puz